

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В УСІХ СФЕРАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Портна Оксана Валентинівна
доктор економічних наук, доцент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
вул. Мироносицька, 1, Харків, 61002, Україна
e-mail: portna@karazin.ua
ORCIDID: 0000-0002-8803-4605

Стаття присвячена розгляду проблеми забезпечення та підтримання фінансової стабільності, як індикатора ефективності управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи. У ході дослідження наведено підходи до визначення фінансової стабільності, чинники, від яких вона залежить, процеси, на які впливає та які характеризує фінансова стабільність.

Розглянуто кризові явища національної фінансово-економічної сфери, що були спровоковані глобальною фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр. та її наслідками, чинники, які порушили фінансову стабільність в Україні та їх наслідки для економіки. Висвітлено актуальні аспекти підтримання глобальної фінансової стабільності та фактори, що на це впливають. Розглянуто сучасний фінансово-економічний стан України у світлі прогресивних адаптаційно-інтеграційних змін у всіх сферах національної фінансово-економічної системи, що забезпечує фінансову стабільність. Окреслено значущість ефективного управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи задля забезпечення та підтримання фінансової стабільності.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що сучасне адекватне розуміння та сприйняття проблеми забезпечення та підтримання фінансової стабільності, як індикатора ефективності управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи, є неможливим без поєднання інтересів, зацікавленості та залучення до процесів позитивних змін усіх суб'єктів системно значущих сфер національної фінансово-економічної системи – держави, реального сектору економіки, домогосподарств та фінансового ринку. Перспективами подальших досліджень стає визначення оптимальних значень показників у всіх сферах національної фінансово-економічної системи, що забезпечують фінансову стабільність, а отже, є інформаційно-аналітичною основою для розробки та впровадження ефективних рішень на всіх рівнях управління.

Ключові слова: фінансова стабільність, фінансово-економічна система, зміни, управління, ефективність.

ФИНАНСОВАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ КАК ИНДИКАТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЯМИ ВО ВСЕХ СФЕРАХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ФИНАНСОВО- ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Портная Оксана Валентиновна
доктор экономических наук, доцент
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
ул. Мироносицкая, 1, Харьков, 61002, Украина
e-mail: portna@karazin.ua
ORCIDID: 0000-0002-8803-4605

Статья посвящена рассмотрению проблемы обеспечения и поддержания финансовой стабильности, как индикатора эффективности управления изменениями во всех сферах национальной финансово-экономической системы. В ходе исследования приведены подходы к определению финансовой стабильности, факторы, от которых она зависит, процессы, на которые влияет и которые характеризует финансовая стабильность.

Рассмотрены кризисные явления национальной финансово-экономической сферы, которые были спровоцированы глобальным финансово-экономическим кризисом 2008-2009 гг. и его последствиями, факторы, которые нарушили финансовую стабильность в Украине и их последствия для экономики. Освещены актуальные аспекты поддержания глобальной финансовой стабильности и факторы, которые на это влияют. Рассмотрено современное финансово-экономическое состояние Украины в свете прогрессивных адаптационно-интеграционных изменений во всех сферах национальной финансово-экономической системы, что обеспечивает финансовую стабильность. Очерчена значимость эффективного управления изменениями во всех сферах национальной финансово-экономической системы для обеспечения и поддержания финансовой стабильности.

За результатами проведенного исследования установлено, что современное адекватное понимание и принятие проблемы обеспечения и поддержания финансовой стабильности, как индикатора эффективности управления изменениями во всех сферах национальной финансово-экономической системы, является

невозможним без об'єднання інтересів, заінтересованості і вовлечення в процеси позитивних змін всіх суб'єктів системно значимих сфер національної фінансово-економічної системи – держави, реального сектора економіки, домогосподарств і фінансового ринку. Перспективами дальніших досліджень стає визначення оптимальних значень показників у всіх сферах національної фінансово-економічної системи, які забезпечують фінансову стабільність, тому вони є інформаційно-аналітичною основою для розробки і впровадження ефективних рішень на всіх рівнях управління.

Ключевые слова: фінансова стабільність, фінансово-економічна система, зміни, управління, ефективність.

FINANCIAL STABILITY AS AN INDICATOR OF THE EFFECTIVENESS OF MANAGING CHANGES IN ALL SPHERES OF THE NATIONAL FINANCIAL AND ECONOMIC SYSTEM

Oksana Portna

Doctor of Sciences (Economic), Associate Professor

*V.N. Karazin Kharkiv National University
1, Mironositska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine
e-mail: portna@karazin.ua
ORCID ID: 0000-0002-8803-4605*

The article is devoted to the consideration of the problem of ensuring and maintaining financial stability as an indicator of the effectiveness of change management in all areas of the national financial and economic system. The study presents approaches to the definition of financial stability, the factors on which it depends, the processes that are affected and characterized by financial stability.

The crisis phenomena of the national financial and economic sphere, which were triggered by the global financial crisis of 2008–2009, are considered and its consequences, factors that have broke financial stability in Ukraine and their effects for the economy. The relevant aspects of maintaining global financial stability and the factors that influence this are highlighted. The current financial and economic state of Ukraine is considered in the light of progressive adaptation and integration changes in all spheres of the national financial and economic system, which ensures financial stability. The importance of effective change management in all areas of the national financial and economic system is outlined to ensure and maintain financial stability.

Based on the results of the study, it was established that modern adequate understanding and acceptance of the problem of ensuring and maintaining financial stability as an indicator of the effectiveness of change management in all areas of the national financial and economic system is impossible without uniting interests and involvement in the processes of positive changes of all subjects financial and economic system – the state, the real sector of the economy, households and financial market. Prospects for further research is to determine the optimal values of indicators in all areas of the national financial and economic system, which provide financial stability, and therefore are the information and analytical basis for the development and implementation of effective solutions at all management levels.

Key words: Financial Stability, Financial and Economic Systems, Changes, Management, Efficiency.

Постановка проблеми. Процес забезпечення та підтримання фінансової стабільності передбачає управління певними об'єктами, суб'єктами, явищами, ресурсами в усіх сферах та на всіх рівнях національної фінансово-економічної системи. В умовах перманентних фінансово-економічних, політичних, соціальних тощо змін середовища господарювання на фінансову стабільність впливають різні чинники, які приводять як до позитивних, так і до негативних наслідків. В рамках даного дослідження пропонуємо розгляд взаємозв'язку та взаємовпливу двох явищ, які об'єктивно існують в економічному житті та розглядаються як науковцями, так і практиками відокремлено один від одного. Один з цих процесів міститься у площині забезпечення та підтримання фінансової стабільності національної фінансово-економічної системи, що взаємопов'язано залежить як від ефективного функціонування всіх суб'єктів економіки, так і від ефективності управління на всіх рівнях національного господарства. Другий процес, такий як управління змінами, знаходить свою реалізацію у розрізі всіх суб'єктів економіки у покращенні результатів діяльності, підвищенні конкурентоспроможності тощо, тобто якісних і кількісних позитивних змінах функціонування суб'єктів господарювання національного господарства. Тобто, суб'єктам економіки необхідно управляти змінами для того, щоб відповідати потребам ринку, збільшувати капіталізацію, ефективно впроваджувати урядові стратегії, зберігати фінансову стабільність та підтримувати економічне зростання і безперервність розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широке коло теоретико-прикладних аспектів і чинників вирішення проблеми забезпечення та підтримання фінансової стабільності в Україні досліджували І. Адаменко, В. Геєць, В. Глушенко, А. Гриценко, В. Лагутін, І. Чугунов, О. Яременко

та багато інших. Ґрунтовний розгляд теоретичних і практичних аспектів управління змінами стосовно діяльності організацій здійснювали видатні зарубіжні вчені-економісти – Р. Акофф, Л. Грейнер, Ф. Гуїяр, К. Левін, К. Фрайлінґер та інші. Проте у вітчизняній науці та практиці ще не приділено достатньо уваги дослідженню взаємозв'язку та взаємовпливу процесів забезпечення та підтримання фінансової стабільності й ефективного управління змінами в усіх сферах та на всіх рівнях національної фінансово-економічної системи.

Мета статті, завдання та методологія дослідження. Метою статті є розглянути взаємозв'язок та взаємовплив процесів забезпечення та підтримання фінансової стабільності на основі ефективного управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи України.

Для досягнення мети виконано наступні завдання: наведено підходи до визначення фінансової стабільності, чинники від яких вона залежить, процеси, на які впливає та які характеризує фінансова стабільність тощо; розглянуто кризові явища національної фінансово-економічної сфери, що були спровоковані глобальною фінансово-економічною кризою та її наслідками, чинники, які порушили фінансову стабільність в Україні та їх наслідки для економіки; висвітлено актуальні аспекти підтримання глобальної фінансової стабільності та фактори, що на це впливають; розглянуто сучасний фінансово-економічний стан України у світлі прогресивних адаптаційно-інтеграційних змін у всіх сферах національної фінансово-економічної системи, що забезпечує фінансову стабільність; окреслено значущість ефективного управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи задля забезпечення та підтримання фінансової стабільності.

Основні результати дослідження. Фінанси, фінансова стабільність є динамічними чинниками, цілісною системою, у якій всі елементи взаємопов'язані, доповнюють один одного, а отже, зміна хоча б одного елемента або його складової спричиняє перетворення всієї системи, що суттєво впливають на вектори розвитку всієї національної фінансово-економічної сфери. Проблема забезпечення та підтримання фінансової стабільності спонукає розглядати в цьому контексті її взаємозалежність із ефективністю управління змінами в усіх сферах національній фінансово-економічної системи.

Підходи до визначення категорії фінансової стабільності дещо розрізняються. Проте подолання наслідків кризових процесів у країні вимагає насамперед з'ясування сутності фінансової стабілізації, досягнення якої приведе до покращання рівня соціально-економічних показників в Україні. Дослідники виділяють такі особливості у визначенні сутності фінансової стабілізації, що полягає в досягненні фінансової стабільності країни, регіону чи суб'єкта господарювання. Фінансова стабільність залежить від: формування та управління фінансовими ресурсами; стану фінансової системи; циклічності економічного розвитку; обраної фінансової політики та механізму її реалізації; світової економічної системи. Фінансова стабільність характеризує: фінансовий стан держави; наявність та використання інвестицій; підтримання діяльності вітчизняних товаровиробників; стабільне наповнення бюджетів усіх рівнів; зростання ВВП країни. Фінансова стабільність впливає на: стабільність макроекономічних показників; ефективність фінансової політики та механізму її реалізації; імідж країни та її конкурентоспроможність; формування надійних та довгострокових зв'язків із зарубіжними партнерами [1, с. 9-11].

Розглядаючи проблему стабільності, А. Гриценко [2, с. 154, 160, 172-173] доводить, що однією з важливих умов збалансованого динамічного розвитку є фінансова стабільність. Стабільність виражає міру незмінності основоположних характеристик системи. У грошово-кредитній (монетарній) системі існує взаємозв'язок стабільності та довіри до грошової одиниці, її ліквідності. Стабільність грошової одиниці – це відносна незмінність вартості, яку представляє грошова одиниця в обігу та яка виражається в купівельній спроможності грошей. Стабільність грошової одиниці включає: стабільність цін на товари та послуги; стабільність цін на кредитні ресурси; стабільність обмінного курсу національної валюти. Тобто, стабільність є відносною (динамічною) величиною. Абсолютної стабільності не існує. Мова може йти лише о параметрах змін, які визначають межі стабільності однієї економічної величини в залежності від інших економічних змінних.

Наприклад, як доводять дослідження проблеми фінансових інститутів в умовах глобальної невизначеності, що проводив колектив науковців [3, с. 74-75], проявом порушення фінансової стабільності через зниження довіри став масовий відплив депозитів із банківської системи на початку жовтня 2008 року, спровокований у тому числі коливаннями обмінного курсу. Наслідками глобальної фінансово-економічної кризи, що була викликана диспропорціями у співвідношенні фінансових та економічних процесів, в Україні стало різке погіршення стану платіжного балансу у 2006-2008 роках внаслідок несприятливих змін у світовій кон'юктурі; різке прискорення інфляції у 2007-2008 роках внаслідок незбалансованого зростання доходів населення; девальвація гривні восени 2008 року і початку 2009 року, що, у свою чергу, призвело до зростання зовнішнього боргового навантаження

для економіки, великого обсягу валового зовнішнього боргу; вплив і подальше вимушене заморожування банківських депозитів; погіршення фінансового стану більшості позичальників; розбалансованість грошових потоків в економіці і масове невиконання зобов'язань. Наслідком припинення платежів між суб'єктами економіки стає ланцюжок неплатежів, банкрутства підприємств і фінансових установ, зниження обсягів ВВП, зростання безробіття, падіння реальних доходів, значний дефіцит бюджету тощо. В економіці відбулися небажані зміни і спонтанні адаптивні реакції суб'єктів, які призвели до порушення рівноваги в економіці і монетарній сфері. Глобальна фінансова криза спровокувала кризу та нестабільність всієї фінансово-економічної системи України, що порушило умови нормального функціонування основних системних суб'єктів – держави, підприємств реального сектору, банківської системи, домогосподарств і небанківських фінансових установ.

Проблема фінансової стабільності є актуальною й у світовому масштабі. Так у Доповіді по питанням глобальної фінансової стабільності Міжнародного валютного фонду [4] зазначається, що середньострокові ризики для глобальної фінансової стабільності та зростання залишаються високими. Низка факторів уразливості, що накопичилися за попередні роки, можуть проявитися в результаті різко несподіваних жорстоких фінансових умов. У країнах з розвинутою економікою важливіші фінансові фактори вразливості включають високі та зростаючі рівні левериджу в нефінансовому секторі, зниження стандартів кредитування, що продовжується, та завищення цін активів на деяких основних ринках. Сукупний борг нефінансового сектору в юрисдикціях з системно значущим фінансовим сектором виріс з 113 трлн дол. США (більше 200 % їх сукупного ВВП) в 2008 році до 167 трлн дол. США (приблизно 250 % їх сукупного ВВП). Після кризи банки підвищили свої резерви капіталу та ліквідності, але вони вразливі по відношенню до компаній, домашніх господарств та суверенних позичальників з високим рівнем заборгованості тощо. Фінансова стабільність потребує нових макропруденційних інструментів для усунення факторів уразливості за межами банківського сектора. Органи регулювання та нагляду повинні залишатися пильними по відношенню до нових ризиків, у тому числі до можливих загроз фінансовій стабільності, що пов'язані з кібербезпекою, фінансовими технологіями та іншими організаціями чи видами діяльності.

Таким чином, можна резюмувати, що фінансова стабільність є індикатором змін у фінансово-економічній системі, ефективності управління економічних суб'єктів національного господарства.

У світлі наведеного вище можна зазначити, що банківська система створює джерела нестабільності та ризиків, адже фінансовий ринок, а в його складі й банківська система провокують фінансові кризи [5]. Банківська система має важливе функціональне призначення у забезпеченні макроекономічного розвитку; структурних змін і фінансових диспропорцій у діяльності як банків, так і всіх суб'єктів економіки [6]. За даними НБУ [7] та дослідників [8; 9], на сьогодні функціонування банківської системи України характеризується різноспрямованими змінами та їх тенденціями, а саме: сповільнюються темпи девальвації національної валюти та відтоку валютних вкладів; спостерігається приріст вкладів у національній валюті; залишається недостатній рівень довіри до банківської системи з боку вкладників; кредитна активність залишається невисокою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку.

Зараз в умовах докорінних змін політичного та економічного курсу країни, активної інтеграції у європейське співтовариство, високої турбулентності внутрішнього і зовнішнього середовища всі суб'єкти господарювання для забезпечення стабільності та довготривалого розвитку повинні не тільки бути готовими до змін, а й постійно реалізовувати проекти змін на засадах забезпечення та підвищення їх фінансово-економічної ефективності. Тобто, ефективне управління змінами є процесом пошуку і вирішення проблеми забезпечення та підтримання фінансової стабільності економічних суб'єктів у всіх сферах та на всіх рівнях управління національною фінансово-економічною системою. Сьогодні актуальні проблеми національної фінансово-економічної системи вирішуються через структурні зміни економіки, ефективне управління адаптаційно-інтеграційними змінами та розвитком суб'єктів господарювання, запровадження сучасних моделей та методів управління, практичної адаптації суб'єктів господарювання до інтеграційних змін тощо.

Сучасний фінансовий стан економічних суб'єктів України характеризується ефективними змінами, що позитивно позначаються на функціонуванні банківської системи. За даними Звіту про фінансову стабільність [10] Національного банку України [7], забезпечення фінансової стабільності залежить від узгоджених та скоординованих дій усіх сторін, тобто від відповідних зусиль усіх учасників ринку та гілок влади. Сприяння фінансовій стабільності, а саме підтримання цінової стабільності, стабільності банківської системи, не лише тісно пов'язані з пріоритетними завданнями, а й є однією з головних функцій Національного банку України. Для банківської системи України 2017 рік був доволі успішним тому, що вона стала як більш стійкою, так і капіталізованою. Після

тривалій паузи банки стали кредитувати населення та бізнес, вийшли на прибутковість діяльності, банківський сектор знизив загальний рівень системних ризиків, має стабільне фінансування. Водночас залишаються значні перешкоди для розвитку банківського сектору, а саме недостатньо ефективна діяльність державних банків, недосконалість правової системи, гальмування структурних змін в економіці. Як зазначені фактори, так і багато інших негативно позначаються на ефективності перерозподілу фінансових ресурсів, на відновленні кредитування. Ресурси населення та бізнесу збільшують свою питому вагу у зобов'язаннях банків, заміщуючи зовнішні запозичення. Але це підвищує ризик ліквідності тому, що внутрішні кошти частіше мають стислі терміни. Частка коштів домогосподарств на кінець жовтня 2017 р. складає 40,5 %, що відповідає докризовим значенням. Питома вага ресурсів корпорацій за останні роки значно збільшилася і становить 36,0 %, залишки коштів на рахунках державних підприємств зросли в 3,4 рази і складають 9,2 % зобов'язань банків. На діяльності банківської системи позитивно позначилися результати фінансової децентралізації, тобто, у підсумку зросли ресурси місцевих бюджетів і на IV квартал 2017 р. становлять 15 млрд грн.

Фінансова стійкість та надійність функціонування банківської системи України є результатом дії багатьох фінансово-економічних факторів, які взаємопідсилюють дії один одного. За даними Макроекономічного та монетарного огляду [11] Національного банку України [7], поступово зростає (на 0,5 % у річному вимірі) наприкінці 2017 р. Індекс виробництва базових галузей. На це вплинуло прискорення збільшення (до 6,8 % у річному вимірі) роздрібного товарообороту завдяки як збільшенню доходів домогосподарств, так і високим темпам зростання будівництва (10,7 % у річному вимірі). На 0,3 % до попереднього року зросло промислове виробництво. Високими темпами (38,3 % у річному вимірі) продовжує збільшуватися номінальна середня заробітна плата, зниження інфляційного тиску тягне за собою подальше прискорення збільшення (до 21,4 % у річному вимірі) реальної заробітної плати. З профіцитом виконано державний бюджет (4,1 млрд грн). Але від'ємного значення набуло сальдо місцевих бюджетів. Таким чином, з помірним профіцитом виконано зведений бюджет (2,7 млрд грн), а 33,9 млрд грн склав кумулятивний профіцит. У листопаді 2017 р. майже збалансованим був поточний рахунок платіжного балансу, на що позитивно вплинуло як зменшення дефіциту торгівлі товарами, так і збільшення обсягів переказів. Стабільними (0,5 млрд дол. США) залишаються надходження за фінансовим рахунком, які забезпечує банківський сектор. На 93 млн дол. США зросли обсяги готівкової валюти поза банками, що залежало від зростання надходжень від трудових мігрантів. До 169 млн дол. США збільшилися прямі іноземні інвестиції, з яких 60 % у вигляді переоформлення боргу банківського сектору у статутний капітал. Міжнародні резерви збільшилися до 18,9 млрд дол. США у результаті профіциту платіжного балансу. Депозитний портфель та кредитування в національній валюті поступово нарощуються банківською системою.

Для забезпечення та підтримання фінансової стабільності, підвищення ефективності управління та дієвості прогресивних адаптаційно-інтеграційних змін необхідно активізувати зазначені процеси економічних суб'єктів у всіх сферах національної фінансово-економічної системи – державі, реальному сектору економіки, домогосподарствах та фінансовому ринку. Ефективне функціонування кожного сектору економіки та забезпечення і підтримання фінансової стабільності можливе лише за умов чіткого урегулювання їхньої взаємодії та якщо вони доповнюють один одного, що передбачає застосування певних управлінських підходів та їх сукупності для забезпечення руху від проблемного стану нестабільності до стану вирішеної проблеми фінансової стабільності, а отже, позитивних кількісно-якісних змін функціонування всіх суб'єктів фінансово-економічної системи та сталої зростаючої динаміки національного розвитку.

Висновки. Сучасне адекватне розуміння та сприйняття проблеми забезпечення та підтримання фінансової стабільності, як індикатора ефективності управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи, є неможливим без поєднання інтересів, зацікавленості та залучення до процесів позитивних змін усіх суб'єктів системно значущих сфер національної фінансово-економічної системи – держави, реального сектору економіки, домогосподарств та фінансового ринку. Перспективами подальших досліджень стає визначення оптимальних значень показників у всіх сферах національної фінансово-економічної системи, що забезпечують фінансову стабільність, а отже, є інформаційно-аналітичною основою для розробки та впровадження ефективних рішень на всіх рівнях управління.

Література

1. Школьник І. О., Васильєва Т. А., Леонов С. В. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України : монографія. Суми : СумДУ, 2017. 343 с. URL : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54580> (дата звернення: 05.12.2018).

2. Гриценко А. А. Развитие форм обмена, стоимости и денег. К. : «Основа», 2005. 192 с.
3. Інституційні чинники розвитку фінансового сектору економіки в умовах ринкової трансформації : монографія / Соболєв В. М. та ін. Київ : УБС НБУ, 2010. 350 с.
4. Доклад по вопросам глобальной финансовой стабильности, октябрь 2018 года / Международный валютный фонд. URL : <https://www.imf.org/> (дата звернення: 12.12.2018).
5. Портна О. В. Функціонування сукупного фінансового потенціалу України та банківської системи в умовах фінансово-економічної глобалізації. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції: Фінансово-економічна система України в умовах сучасних глобальних викликів* (Київ, 23 травня 2018 року). Київ : Київський інститут банківської справи, 2018. С. 142–146.
6. Безродна О. С., Лесик В. О. Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 251–263.
7. Національний банк України. URL : <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2018).
8. Портна О. В. Вплив інституційних чинників на кількісні зміни сукупного фінансового потенціалу України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 224–229.
9. Карчева Г. Т. Системно-синергетичний підхід до розвитку банківських систем в умовах фінансової нестабільності. *Проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 201–207.
10. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2018 року. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860> (дата звернення: 18.10.2018).
11. Макроекономічний та монетарний огляд. Грудень 2017 року. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=61427205> (дата звернення: 09.11.2018).

References

1. Shkolnyk, I., Vasylieva, T., Lieonov, S. (2017). *Problems and prospects of development of the financial system of Ukraine* [“*Problemy ta perspektyvy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy*”]. Sumy: SumDU. [online] Available at: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54580> [Accessed 05 Dec. 2018].
2. Gritsenko, A. (2005). *Development of the forms of exchange, value and money* [“*Razvitie form obmena, stoimosti deneg*”]. Kyiv: «Osnova».
3. Soboliev, V. et al. (2010). *Institutional factors of the financial sector development of the economy in the conditions of market transformation* [“*Instytutsiini chynnyky rozvytku finansovoho sektoru ekonomiky v umovakh rynkovoї transformatsii*”]. Kyiv: UBS NBU.
4. International Monetary Fund. (2018). *Global Financial Stability Report*, Oct. 2018. [online] Available at: <https://www.imf.org/> [Accessed 12 Dec. 2018].
5. Portna, O. (2018). Functioning of the aggregate financial potential of Ukraine and the banking system in the conditions of financial and economic globalization [“*Funktsionuvannya sukupnoho finansovoho potentsialu Ukrainy ta bankivskoi systemy v umovakh finansovo-ekonomichnoi hlobalizatsii*”]. *Finansovo-ekonomichna systema Ukrainy v umovakh suchasnykh hlobalnykh vyklykiv*, pp. 142–146.
6. Bezrodna, O. and Lesyk, V. (2017). Theoretical and Methodological Aspects of Assessing the Financial Stability of the Banking System [“*Teoretyko-metodychni aspekty otsiniuvannya finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy*”]. *Problemy ekonomiky*, 2, pp. 251–263.
7. Bank.gov.ua. (2018). National Bank of Ukraine [“*Natsionalnyi bank Ukrainy*”]. [online] Available at: <http://www.bank.gov.ua/> [Accessed 12 Oct. 2018].
8. Portna, O. (2018). The influence of institutional factors on quantitative changes of the aggregate financial potential of Ukraine [“*Vplyv instytutsiinykh chynnykiv na kilkisni zminy sukupnoho finansovoho potentsialu Ukrainy*”]. *BiznesInform*, 2, pp. 224–229.
9. Karcheva, H. (2015). The system-synergetic approach to development of banking systems under conditions of financial instability [“*Systemno-synerhetychnyi pidkhid do rozvytku bankivskykh system v umovakh finansovoi nestabilnosti*”]. *Problemy ekonomiky*, 3, pp. 201–207.
10. Bank.gov.ua. (2018). *Financial stability report*, Jun. 2018 [“*Zvit pro finansovu stabilnist. Cherven 2018*”]. [online] Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860> [Accessed 18 Oct. 2018].
11. Bank.gov.ua. (2017). *Macroeconomic and Monetary Review*, 3 Dec. 2017 [“*Makroekonomichnyi ta monetarnyi ohliad. Hruden 2017*”]. [online] Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=61427205> [Accessed 09 Nov. 2018].